

ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA TABIIY RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH

Navoiy viloyati Karmana tumani 1-maktab

Sidiqova Dilfuza Mamaniyoz qizi

Annotatsiya: Atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish zamonaviy jamiyat va butun insoniyat oldida turgan eng muhim, og‘riqli va dolzarb masalalardan hisoblanadi. Yangi texnologiyalar va sanoat taraqqiyoti ham, global aholi sonining ko‘payishi ham hayotimizning barcha sohalariga bevosita ta’sir ko‘rsatib, tabiat va uning resurslariga bo‘lgan ehtiyojni orttirib yubordi. Yangi shaharlar va sanoat zonolari tashkil etilishi, yirik infratuzilma loyiha va qurilishlarning kengaytirilishi, energiya manbalaridan keng foydalanuvchanlik atrof-muhitni muhofaza qilish va resurslarga ehtiyotkorona yondashish masalalarini yana-da muhim va kechiktirib bo‘lmas vazifaga aylantirdi. Inson va tabiat o‘rtasidagi muvozanat, ekotizimlarning barqarorligi va tabiiy resurslarning tiklanishi hozirgi zamon taraqqiyotining asosi ekani butun dunyoda tobora ko‘proq anglab olinmoqda.

Kalit so‘zlar: atrof-muhit, jamiyat, texnologiyalar, resurslar, infratuzilma, loyihalar, shaharlar, sanoat zonolari, tabiiy resurslar.

Har bir jamiyat taraqqiy etdi, yangi yutuqlarga erishdi desa ham, bu jarayon natijasida atrof-muhit va tabiiy resurslarga zarar yetkazilish darajasi ortib bormoqda. Keng miqyosda o‘rmonlarni kesib tashlash, suv manbalarining ifloslanishi, qishloq xo‘jaligida kimyoviy moddalarni haddan tashqari ishlatish, tabiiy gaz va neft kabi qazib olinuvchi resurslarga bo‘lgan ehtiyojning ortishi dunyo bo‘ylab ekologik muammolarni kuchaytirib yubormoqda. Bu esa hayvonot va o‘simlik dunyosi, insonlarning sog‘ligi va fidoiy hayotining sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatib, katta ekologik xavflarga sabab bo‘lmoqda. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish — tabiatni asrash, yangi resurslarni izlash va mavjud resurslarni optimal yo‘sinda boshqarish deganidir. Bu boradagi asosiy prinsip — resurslarni kelgusi avlodlar uchun ham yetarli va yangilanishi mumkin bo‘lgan holatda qoldirishdir. Energiya, suv, havo, foydali qazilmalar, yer resurslarini me’yorida va to‘g‘ri

boshqarish insoniyat oldidagi asosiy vazifalardan hisoblanadi. Atrof-muhit muhofazasi esa — barcha tabiiy boyliklarni muhofaza qilish, muhitni toza saqlash, havoning sifatini yaxshilash, suv va tuproqni zararlantiruvchi omillarni kamaytirishdan iboratdir. Shuningdek, flora va fauna dunyo boyligini asrash, ekologik barqarorlikni ta'minlash, biosfera muvozanatini saqlash ham atrof-muhit muhofazasi negizini tashkil qiladi. Qadim-qadimdan xalqimiz tabiat bilan hamnafas bo'lib yashab kelgan. Tabiat ne'matlarini qadrlash, uni obod va toza saqlash qadriyat sifatida ajdodlarimiz tafakkuriga chuqur singib ketgan. Ammo texnik taraqqiyot va shaharsozlik jarayonlari, fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, global miqyosdagi iqtisodiy raqobat bugungi kunda tabiat muhofazasi uchun ko'proq sa'y-harakat talab qiladi.[1]

Oziq-ovqat mahsulotlariga talab oshganligi, maishiy chiqindilar hajmining ko'paygani, havodan chiqadigan zararli gazlar miqdorining oshganligi, suv resurslarining asossiz sarflanishi ekologik muammolar qatoriga kiradi. Bugungi jamiyat ekologik madaniyatni yuksaltirishga jiddiy e'tibor qaratmoqda. Yangi loyihalar va islohotlar doirasida atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha davlat dasturlari qabul qilinmoqda. Huquq normalari, xalqaro bitimlar va kelishuvlar orqali atrof-muhitga nisbatan javobgarlik kuchaymoqda. Ilgari, iqtisodiy o'sish asosiy maqsad sifatida qaralsa, bugun jamiyat barqaror taraqqiyot tamoyillariga zid kelmasligi, ekologik holatga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi lozimligi asosiy qiymatlardan sanaladi. Tadbirkorlik, ishlab chiqarish, sanoat va qurilish sohalarida atrof-muhitga zarar yetkazmasdan ishlab chiqish mexanizmlari tatbiq etilmoqda. Demokratiya va fuqarolik jamiyati taraqqiyoti sharoitida tashkilot, jamiyat va shaxslarning tabiat oldidagi mas'uliyati, har bir fuqaroning ekologik ongini yuksaltirish asosiy yo'nalishlardandir.[2]

Atrof-muhitni muhofaza qilish umumjahon infratuzilmasining, iqtisodiy rivojlanishning va inson kapitalining fundamental asosi sifatida e'tirof etilgan. Ijtimoiy hayotda, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida ekologik xavfsizlik talablarini bajarish har qanday taraqqiyotning eng muhim masalasiga aylanganini barcha tushunib yetmoqda. Muqobil energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, qayta tiklanadigan resurslarni joriy etish, chiqindisiz texnologiyalar va “yashil iqtisodiyot” tamoyillarini

hayotga tatbiq qilish inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatni to'g'ri yo'lga qo'yishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. Tarqqiyot bilan birga atrof-muhitni asrashning asosiy yo'nalishlaridan biri — huquqiy asoslarni mustahkamlash hamda nazorat va monitoring mexanizmlarini takomillashtirishdir. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish orqali toza energiyani ishlab chiqarish, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik muhofaza sohasida samarali boshqaruv tizimlarini yaratish zamonaviy ekologik siyosatning ajralmas qismiga aylandi.[3]

Davlat organlari, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati ekologik muhofaza yo'lida bir yoqadan bosh chiqarib harakat qilmoqda. Zamonaviy axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt va raqamli monitoring tizimlari orqali tabiiy resurslardan oqilona foydalanishning zamonaviy mexanizmlari joriy etilmoqda. Ekologik xavfsizlik, muhofazaning barqaror tizimi va resurslar iste'molining optimallasuvi — kelajakka qoldiradigan eng muhim merosimizdir. Atrof-muhit va tabiiy resurslarni muhofaza qilish masalalari ijtimoiy hayotning barcha sohalarida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ekologik muvozanatni, biosfera va ekotizimlarni boshqarishda butun jamiyat harakat qilishi, ilmiy, texnik, iqtisodiy va ijtimoiy siyosat uyg'un holda olib borilishi asosiy tamoyillardan sanaladi. Ekologik xavfsizlikni ta'minlash, hozirgi va kelgusi avlodlar uchun sog'lom va obod hayot muhiti barpo qilish barchamizning ezgu burchimizga aylanishi lozim. Jamiyatdagi har bir inson tabiatga yordam qo'lini cho'zib, uni muhofaza qilishda muhim rol o'ynashi kerak. Bu borada keng axborot va ma'rifiy ishlar, ekologik loyihalar, davlat dasturlari, xalqaro hamkorlik keng rivojlanmoqda.[4]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish butun insoniyat kelajagining, yurt taraqqiyoti va avlodlar sog'ligining asosi hisoblanadi. Zamonaviy inson har qanday iqtisodiy, texnik va ijtimoiy taraqqiyot jarayonida tabiatni asrash, uni yanada ravnaq toptirish va tabiatga bo'lgan mehr-muhabbatini an'anaga aylantirishi kerak. Bu yo'lda davlat, jamiyat va har bir fuqaroning mas'uliyati, o'zaro hamjihatligi va ongli harakati asosiy o'rinni egallashi lozim. Tabiat ham, tabiiy resurslar ham beqiyos, ularni muhofaza qilish esa jamiyat har bir a'zosining

oliy burchidir. Shu bois, har birimiz atrof-muhitni toza va saranjom tutishga, resurslardan oqilona va tejab-tergab foydalanishga intilmasak, ertangi avlod uchun baraka va farovonlikni ta'minlash mushkulga aylanishi mumkin. Bu esa bugungi va kelayotgan avlodlar oldidagi eng muhim, sharaflilik va birgalikdagi vazifamiz sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, N. (2019). "O'zbekiston Respublikasida ekologik siyosat va taraqqiyot". Toshkent: "Iqtisodchi".
2. Rasulov, N., Mamatqulov, O. (2019). "Atrof-muhitni muhofaza qilish asoslari". Toshkent: "Fan va Texnologiya" nashriyoti.
3. Egamberdiyev, T. D., Ruzibaev, R. (2018). "Tabiiy resurslardan oqilona foydalanishning ilmiy asoslari". Toshkent: "Ilm Ziyo".
4. Jumanazarov, B., Hamroyev, A. (2020). "Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi". Toshkent: "O'qituvchi".
5. O'rinboyeva, M. (2021). "Barqaror rivojlanishni ta'minlashda ekologik madaniyatning o'rni". Ekologiya va hayot, 2(32), 24-29.
6. Normatov, I. (2018). "Resurslardan oqilona foydalanish: muammolar va zamonaviy yondashuvlar". Ekologiya asoslari, 1(14), 6-11.
7. Islomov, R., Aslonov, R. (2022). "Atrof-muhit muhofazasi va ekologik xavfsizlik". Samarqand: "SamDU nashriyoti".